

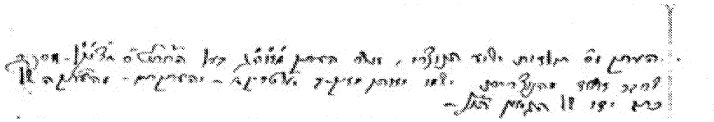
הערות על קונטרס 'תולדות יש"ו הנוצרי'

'תולדות יש"ו' או 'מעשה תלוי', הוא שמו של חיבור יהודי קדום המתאר את סיפור חייו של אותו האיש "התלוי", יש"ו הנוצרי. יש המשערים שחובר בתקופת התלמוד, ויש הסבורים שהוא מאוחר יותר. אולם ודאי שהוא בן יותר מאלף שנה. נוסחאות רבות לספר זה, ובגניזה הקהירית נמצאה גירסה בארמית.¹ רוב הנוסחאות הנפוצות הן בלשון-הקודש והיו גם תרגומים לאידיש.

הצנזורה הנוצרית אסרה את הדפסתו, והוא עבר מיד ליד בהעתקות בכתב-יד, דבר שיצר גירסאות שונות רבות. בין היהודים בארצות אירופה היו שנהגו לקרוא בו בליל 'ניטל' (יום הולדת יש"ו).

חיבור זה היה בידי רש"י שהעתיק ממנו בפירושו על הש"ס, בסיום הציטוט ציין רש"י: "הכל כמפורש בספור תלית ישו".² לפי גירסה אחרת: "כמפורש בסיפורי ישו".³ כוונתו לחיבור הידוע יותר בשם: 'תולדות יש"ו הנוצרי'. חיבור זה היה מוכר לעוד מרבתינו הראשונים. רבי אפרים מבונא כתב: "ישו... ממזר שנולד בממזרות, כמפורש בתולדה דישו".⁴

את הגירסה שעמדה לפני רש"י,⁵ פרסם יאהן יאקאב הולדריכוס⁶ בשנת תס"ה, על פי כתב-יד. ממקור זה העתיק רבי משה סופר את 'תולדות יש"ו הנוצרי' בכתבת-ידו וציין הערות בשוליו. הידיעה הראשונה על קיומו של חיבור זה בכתב ידו, הובאה בדרך אגב בספר שהתפרסם ארבעים שנה לאחר פטירתו.⁷ אישור מוסמך יותר מסר נכדו, בנו של ה'כתב סופר', רבי שלמה סופר בעל 'חוט המשולש' רבה של בערעגסאס, שכתב לרב מהונגריה אודות "קונטרס אשר העתיק קדוש זקני חתם סופר ז"ל מעשה הנוצרי... מספר נוצרי אחד בשמו יאהן יאקאב האלטריקא, וההוא חותם אלה דברי רבי יוחנן ב"ז בירושלים".⁸ אין פרטים על קיומו של כתב-היד המקורי כיום. בגנזי הרב יו"ט ליפא ראקאו שליט"א מלונדון קיים העתק חלקי מכתב היד, לא מדובר בהעתקה מכלי ראשון וכפי שמסר הסופר בראש דבריו: "העתק מספר תולדות ישוע הנוצרי, אשר העתיק מאור הגולה בעל החתם סופר זצוק"ל, מספר שחבר אחד מהנוצרים ושמו יאהן יאקוב אלטריקא, והעתקתים, מהעתקה של כתב ידו של הגאון הנ"ל".

- 1 כתי' T-S 87-88 באוניברסיטת קיימברידג'. ראה: גנזי שעכטער, ח"א, ניו יורק תרפ"ח, עמ' 324-338.
- 2 ר"נ רבינוביץ, דקדוקי סופרים, עבודה זרה דף י ע"א, הגהה ט. ומשם לש"ס וילנא, מהדורת וגשל, תשנ"ה.
- 3 ז"א פאזנאנסקי, 'ספר כלימת הגוים', בתוך: הצופה מארץ הגר, בודפסט תרע"ב, עמ' 180.
- 4 א"א אורבך, ערוגת הבושם, ד (חלק המבוא), ירושלים תשכ"ג, עמ' 48.
- 5 ראה מאמרו של ח' סיימונס, 'סיבות לתענית תשעה בטבת', סיני, קו, עמ' קמה.
- 6 Jon. Jac. Huldrico, Hostoria Jeschuae Nazareni, 1705, עמ' 125-6.
- 7 קונטרס וורמייזא וקהל ווינא, ווינא תר"ם, מבוא גרמני, הע' 4.
- 8 רש"צ שיק, תקנות ותפלות, מונקאטש תר"ן, דף צז ע"ב (השמטה), על פי מה ש"הרב הגאון דק"ק בערעגסאס יחי' כתב לי בענין זה".